

TÜRK MİLLETİNİN BAZI AHLAKİ ERDEMLERİ VE ATATÜRK'ÜN BU KONUDAKİ GÖRÜŞLERİ¹

PROF. DR. H. ÖMER ÖZDEN*

GİRİŞ

Büyük bir asker, önder ve devlet adamı olduğu kadar, aynı zamanda büyük bir düşünür olarak da önemli fikirler üreten ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün ahlak konusundaki düşüncelerinden yararlanarak, Türk milletinin bazı ahlaki erdemlerinden söz etmeye çalışacağım.

*"Aralarında dil, din ve ülkü birliği olan topluluklara millet adı verilir."*² İşte toplulukları önce toplum, sonra da millet hâline getiren bu ortak değerler, ortak duygular ve ortak bir yaşama biçimi oluşturan öğelerin hepsine birden, kültür adını vermek-teyiz.³ Toplum, bireylerden oluşur, her ferdin de ayrı bir karakter ve beden yapısı vardır. Bedensel olarak birbirlerine benzeyebilirlerse de huy ve karakter bakımından asla birbirinin aynı olan iki insan gösterilemez. Fakat kültür, bu birbirinden farklı olan insanları, ortak değerler etrafında toplama gücüne sahiptir. İşte bu ortak değerlerin tamamı olan kültür, o toplumun veya milletin kişiliğini oluşturur. Aynı medeniyet çerçevesinde yaşasalar da aynı inancı paylaşırsalar da aynı kültüre sahip olan hiçbir millet yoktur. Çünkü gelişimini tamamlamış bireyler nasıl arayışlardan kurtulmuş ve bir kişilik, bir karakter yapısı ortaya koymuşlarsa, millet olma sürecini tamamlamış toplumlar da benzer kurumlara sahip olsalar bile birbirinin asla aynı olmayan, onları ne ise o yapan ve başkalarından ayıran bir değerler sistemi konumunda olan milli kültürler geliştirmişlerdir.

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe Tarihi Ana Bilim Dalı Başkanı.

Milletleri birbirinden ayıran kültürel öğelere, özgü kültür veya millî kültür adı verilmektedir. “Özgü kültür, milleti millet yapan, bir milleti kendisi yapan unsurdur. Nasıl fertleri ‘ben’ler ayırırsa, toplumları da birbirinden özgü kültürler ayırır. Öyle ise özgü kültür, bir milletin ben(liğ)idir.”⁴

Buna göre **millî kültür**, bir milleti kendisi yapan unsurdur. Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, “Her milletin kendine mahsus gelenekleri, âdetleri, kendine göre milli hususiyetleri vardır. Hiçbir millet, aynen diğer bir milletin taklitçisi olmamalıdır. Çünkü böyle bir millet, ne taklit ettiği milletin aynı olabilir ne kendi milliyeti içinde kalabilir. Bunun neticesi, şüphesiz ki acıdır”⁵ sözleriyle millî kültürün

Kültürü meydana getiren çok çeşitli unsurlardan biri de ahlaktır. Atatürk, “Hiçbir millet yoktur ki ahlak esaslarına dayanmadan ilerlesin.” vecizesiyle, kültürün şekillenmesinde ahlakın önemine işaret etmektedir.

ne olduğunu çok açık bir şekilde anlatmaktadır. Türk toplumu da tarihin erken devirlerinden itibaren milletleşme sürecini tamamlayarak kendine özgü bir kültür geliştirmiş, Atatürk’ün “Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür.”⁶ ifadesinde belirttiği gibi bir kültür birliği sağlamış ve tarihteki müstesna yerini almıştır. Bu millî birliğin odak noktasında Türklük bulunmaktadır ve Atatürk, bunu da “*Ne mutlu Türk’üm diyene!*” vecizesiyle ifade etmiştir.

Kültür, vatan dediğimiz coğrafyada yaşayanlar tarafından oluşturulan, uygulandıkça geliştirilen, duygu, düşünce ve bunlara dayalı yapıp etmelerden oluşarak tarihî bir miras şeklinde sonraki nesillere aktarılan ve ait olduğu milletin karakteristik özelliklerini yansıtan bir bütündür. Bu bütünlüğün içinde, maddi ve manevi unsurlar olarak sanat, edebiyat, din, gelenek görenek vs. bulunmaktadır. İşte

bu kültürel unsurlar, birbirini tamamlayan ve destekleyen ortak bir yaşama tarzı, yaşama biçimi oluşturarak topluluktan milleti meydana getirir. Türk milletinin de tarihin derinliklerinde tedricen oluşturup bir miras olarak nesilden nesle ve nihayet bizlere kadar ulaştırdığı bir millî kültürü bulunmaktadır.

İnsanımız, âdeta bu kültürel niteliklerle doğmuş ve içinde doğduğu Türk toplumunun millî özelliklerini yaşayarak öğrenmiştir. İçinde doğup büyüdüğümüz, havasını soluduğumuz kültür çevresi, artık milletimizin millî kültürü olmaktadır. Ulu önder bu millî kültürü özetle: “*Millî terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafelerinden ve doğuştan getirdiğimiz vasıflarımızla hiç ilgisi olmayan yabancı fikirlerden, Doğu’dan ve Batı’dan gelebilen bütün tesirlerden tamamen uzak, millî ve tarihî seciyemizle orantılı bir kültür kastediyorum. Çünkü millî dehamızın tam anlamıyla gelişmesi ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir.*”⁷ sözleriyle ifade etmektedir.

Kültürü meydana getiren çok çeşitli unsurlardan biri de **ahlaktır**. Atatürk, “*Hiçbir millet yoktur ki ahlak esaslarına dayanmadan ilerlesin.*”⁸ vecizesiyle, kültürün

şekillenmesinde ahlakın önemine işaret etmektedir. Buna göre, her toplumun kendine göre bir ahlak anlayışı bulunmaktadır. Türk milletinin de kendi niteliklerine göre oluşturmuş olduğu bir ahlak anlayışı vardır. Bu konuda Mustafa Kemal Atatürk şöyle diyor: *“Türklerin aşağı yukarı ahlakları hep birbirine benzer. Bu yüksek ahlak, hiçbir milletin ahlakına benzemez. Ahlakın, bir milletin meydana gelmesinde yeri çok büyüktür, önemlidir... Bir işin ahlaki bir değerinin olması, ayrı ayrı insanlardan daha yüce bir kaynaktan meydana gelmiş olmasıdır. O kaynak, toplumdur, millettir... Hakikatte ahlaklılık, kişilerden ayrı ve bunların üstünde, ancak toplumsal ve millî olabilir.”*⁹ Böylece Atatürk, bir taraftan ahlakın milletin meydan gelişindeki önemine ve ahlakın millî niteliğine dikkat çekerken diğer yandan da toplumsal ve millî ahlakın, bireysel ahlakların şekillenmesindeki rolünü vurgulamaktadır.

Ahlakın, milletin şekillenmesindeki öneminden dolayı âdeta kutsal olduğuna işaret eden Atatürk, *“Millî ahlakımız, medeni esaslar-la ve hür fikirlerle beslenmeli ve kuvvetlendirilmelidir... Zora dayalı ahlak, bir erdem olmadıktan başka, itimada da layık değildir.”*¹⁰ ifadesiyle bir davranışı ahlak çerçevesinde değerlendirebilmenin esaslarını da göstermektedir. Herhangi bir davranışın ahlaki olması için bireyin o fiili, kendi hür iradesi ve tercihi ile yapmış olması gerekir. Bu irade ve tercih, bir başka ilkeyi beraberinde getirir. Bu ilke de sorumluluktur. Sorumluluk olmadan yapılan davranışlar ahlak kapsamında değerlendirilemez. Bu sorumluluğun karşılığında da insanlar ya mutlu veya mutsuz olurlar. Çünkü ahlakın amacı, sadece tek tek bireyleri değil, bütün olarak toplumu mutlu etmektir. Bu konuda Atatürk diyor ki: *“Gerçekte ahlaklılık, bireylerden ayrı ve bunların üstünde ancak sosyal, millî olabilir. Millî ahlak, milletin sosyal düzeni ve huzuru, şimdi ve gelecekteki refahı, mutluluğu, güveni ve korunması, medeniyette ilerleme ve yükselmesi için insanlardan, her hususta ilgiyi, çabayı, hakkından vazgeçmeyi, gerektiği zaman canını feda etmeyi isteyen ahlaktır. Mükemmel bir millette millî ahlakı gerektiren şeyler, o millet bireyleri tarafından âdeta düşünülme-siz vicdani, duygusal bir güdüyle yapılır. En büyük millî duygu, millî heyecan, işte budur.”*¹¹

Bununla birlikte her toplumda iyinin yanında kötü davranışlara da rastlanır. Öyleyse kötülüğün nedeni nedir? Kimi filozoflar gibi Atatürk'e göre de her türlü kötülüğün temelinde bilgisizlik yatmaktadır. Bu bakımdan önce bilgisizlikle mücadele edilmelidir. O, bu konuya özel bir önem vermiş ve konuşmalarında sık sık bilgisizliğin ortadan kaldırılmasına dikkat çekmiştir. Atatürk, savaş zamanında bile

Her toplumda iyinin yanında kötü davranışlara da rastlanır. Öyleyse kötülüğün nedeni nedir? Kimi filozoflar gibi Atatürk'e göre de her türlü kötülüğün temelinde bilgisizlik yatmaktadır. Bu bakımdan önce bilgisizlikle mücadele edilmelidir.

bilgisizlikle mücadele etmiş, 1 Mart 1922'de TBMM'nin açılış konuşmasında bunu şöyle dile getirmiştir: *"Bizim takip edeceğimiz maarif siyasetinin temeli, evvela cehaleti ortadan kaldırmaktır."* Başka bir konuşmasında *"Bu memlekette eskiden beri bir bilgisizlik devam ediyor. Cehaleti süratle ortadan kaldırmak lazımdır. Başka kurtuluş yolu yoktur."*¹² *"Hepimizin esenliği için, memlekette bilgisizliği mutlaka gidermelidir. Yazık ki memlekette bilenler az sayıdadır. Hepimizin şahsi saadeti, çoğunluğun hayat ve saadetiyle mümkündür."*¹³ diyerek, bilgisizliğin ortadan kaldırılmasıyla hem daha dürüst bir toplum oluşturulabileceğini hem de toplumsal mutluluğun gerçekleşebileceğini belirtmektedir.

Ahlaki erdemlerin en önemlilerinden biri doğruluk ve dürüstlüktür. Konuya bilgi felsefesi açısından baktığımızda doğru bilgi, bir nesne hakkında oluşturduğumuz düşüncenin, gerçekte uygun olması anlamını ifade etmekte ve bunun tersi de yanlış olarak nitelendirilmektedir.¹⁴ Etik açıdan da düşündüklerimizle sözlerimiz arasındaki uygunluğa doğruluk; söylediğimiz sözle yaptığımız davranışın veya olgu ile sözün birbirine uygun olmasına da dürüstlük adı verilmektedir. Bir başka ifadeyle dürüstlük, yapılan davranış ile bu iş hakkında söylenen sözün birbirine uygun olmasıdır. Dürüstlük, toplumdaki bireylerin her türlü davranışlarıyla ilgili olup, tüm toplumu ilgilendiren ve etkileyen bir durumdur. Dolayısıyla dürüstlük, insanın kişilik sahibi biri olduğunun göstergelerinden, bireyin toplumda saygın bir yer edinmesinin koşullarından biridir. Dürüst insan, kendisine güvenilebilen insandır. Sağlıklı bir toplum, bütün bireylerin birbirine güvendiği toplumdur.

Dürüst insanlar aynı zamanda samimidir, kurnazlık ve aldatma gibi art niyetlerden uzaktırlar. Nitekim Atatürk *"Samimi ve dürüst insanlar, aynı zamanda medeni cesaret sahibi olur."*¹⁵ diyerek toplumda yer ve itibar edinebilmenin yolunun dürüstlükten geçtiğini belirtmektedir.

Ahlaki erdemlerden biri de cesarettir. Cesaret, ruhta saklı olan ve insanı harekete geçiren bir duygu olup Türk milletinin doğuştan getirdiği bir özelliktir. Türk'ün bu karakteristiğinin timsali de Türk ordusudur. Tarihimiz, her biri birer cesaret ve kahramanlık örneği olan sayısız zaferlerle doludur. Büyük Atatürk, *"Ordumuz, Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir ifadesidir."*¹⁶, *"Bu ordular, tarihte benzeri görülmemiş kahramanlıklar, fedakârlıklar göstermiş, şanlı zaferler kazanmıştır."*¹⁷, *"Memleketimiz ve milletimiz her ne vakit felaketlere maruz kaldıysa, hiç şüphesiz ki bütün vatan evlatları, memleket evlatları en büyük fedakârlığa katlanmaktan çekinmemiştir. Yalnız bütün memleket evlatlarını, vatanın savunulması için ölüme sevk etmek sorumluluğunu üzerine alan ve onların ilerisinde göğsünü düşman kurşunlarına geren, subaylardır, komutanlardır."*¹⁸ gibi ifadeleriyle Türk askerinin cesaretini veciz bir şekilde anlatmaktadır.

Atatürk, yukarıdaki söylevlerinden de anlaşılacağı gibi, Türk ordusuyla Türk milletini özdeşleştirmektedir. O, bu fikrini başka bir söylevinde şu cümlelerle de ortaya koymaktadır: *"Türk milleti, asıl kökeninde ve ondan sonraki hareket ve faaliyetlerle*

dolu devrelerinde, araştırılırsa görülür ki milletimizin adli ve sosyal hayatıyla askerlik sanatı kaynaşmış bir hâlde bulunmuştur. Millet, bu sanatın bütün icaplarını, hayat ve emellerinin icapları olarak kabul ederek tabii bir surette icra ederdi. Denilebilir ki milletin tamamı ordu heyeti hâlindeydi.”¹⁹

Ünlü şairimiz Yahya Kemal de Türk milleti ile Türk ordusunu iç içe kabul ederek, her Türk’ün bir asker olduğunu ifade eden ‘ordu-millet’ kavramını kullanmaktadır.²⁰ Gerçekten de her Türk çocuğunun gönlünde, asker olacağı günün özlemi vardır. Türk askeri, cesaret ve yiğitliğin timsalidir. Bunu, tarihin her döneminde kanıtlamıştır. Kendinden sayıca ve malzeme bakımından katbekat üstün olan düşman orduları karşısında cesaretini asla yitirmemiş ve her zaman galip gelmiştir. Bunun çeşitli örneklerinden bazıları şunlardır: Hunlar zamanında Çin’le olan mücadelelerde Çin ordusu, kendisinden çok zayıf görünen Türk birliklerine direnememiş ve hepimizin bildiği gibi Çin Seddi’ni inşa etmek zorunda kalmıştır. Çin Seddi’ni yapan Çinlilerdir, ama yaptıran Türk ordumilletinin yiğitlik ve cesaretidir. Büyük Selçuklu ordusu, Anadolu’nun kapılarını Türklere açan Malazgirt Muharebesinde, Bizans’tan asker sayısı, savaş araç ve gereçleri bakımından çok az sayıda olmasına rağmen cesaret, yiğitlik ve kararlılık bakımından üstün olduğu için zafere ulaşmış ve Anadolu’nun kapılarını ilelebet Türklere açmıştır. Bir başka örnek, Yıldırım Beyazıt’ın Niğbolu Kalesi’ne tek başına gidip, kuşatma altındaki Doğan Bey’e cesaret aşılmasıdır.

Türk tarihindeki sayısız cesaret örneklerinin en fazla destanlaşanları Çanakkale Savaşları ve İstiklal Savaşımızdır. Atatürk, Çanakkale’de komutanlara ve erlere şu emri vermiştir: *“Size ben taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum! Biz ölünceye kadar geçecek zaman esnasında yerimizi başka kuvvetler ve komutanlar alabilir!”²¹* İşte Çanakkale zaferini getiren bu ve benzeri durumlardır. Millî Mücadele ise, Türk milletinin topyekûn cesaret ve kahramanlığının en önemli örneğini teşkil eder.

Cesaretin zıddı, korkudur ve her insanda doğal olarak bulunur. Ama vatan konusu olduğunda Türk genci için korku ortadan kalkar. Büyük önder, *“Gençler için vatani işlerde ölmek söz konusu olabilir, lakin korkmak asla!”²²* sözleriyle Türk gençlerinin vatan için canlarını gözlerini kırpmadan feda edebileceklerini ifade etmiştir.

Büyük işler başarmak, zorlukları yenmek, güçlüklerle göğüs gerebilmek, kararlı ve dayanıklı olmaya bağlı olup, basit başarılarından daha fazla mutluluk verir. Nitekim Türk milleti, tarih boyunca hep zor olan işleri başarmıştır. Milletimizin

Büyük işler başarmak, zorlukları yenmek, güçlüklerle göğüs gerebilmek, kararlı ve dayanıklı olmaya bağlı olup, basit başarılarından daha fazla mutluluk verir. Nitekim Türk milleti, tarih boyunca hep zor olan işleri başarmıştır.

geçmişte, bugün ve gelecekte en fazla değer verdiği ve vereceği konuların başında istiklal kavramı gelmektedir. Bağımsızlığa âşık bir millet olduğumuz için tarihin hiçbir döneminde esaret yaşamamışızdır, yaşamayacağız. İstiklalimizi elimizden almak isteyenler, bunu Sevr Antlaşmasıyla gerçekleştirmeye ve en zayıf zamanımızda öz vatanımızı elimizden almaya kalkışınca M. Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak Türk tarihinin en zorlu istiklal mücadelesini başlatmıştır. Kimilerinin başarısız gözüyle baktığı bu mücadele, başta Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşları olmak üzere, küçüğünden büyüğüne tüm Türk ulusunun kararlılıkla ve ümitsizliğe düşmeden, kazanacağı inancını yitirmeden yapılmış ve üç yıl gibi kısa bir zamanda başarılmış ve Cumhuriyete ulaşılmıştır. Bu başarı hakkında Atatürk, 10. Yıl Nutku'nda şöyle hitap etmektedir: *"Yurttaşlarım! Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bundaki muvaffakiyeti, Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak kararlı bir şekilde yürütmesine borçluyuz."*²³

Önemli erdemlerden biri de güçlülere dayanabilmektir. Sıkıntılar ve bunlara dayanmak, yeni sıkıntılara karşı tedbirli ve uyanık olmayı beraberinde getirir. Atatürk bunu, *"Yüzyılın bize verdiği dersten, milletimizin gereği kadar uyandığını görüyoruz. Milletimizin özel nitelikleri, her işimizde başarımızın kefilidir."*²⁴ ifadesiyle belirtmektedir. Atatürk, istiklalin kazanılmasından sonraki en önemli görev olan Cumhuriyetin korunmasını da *"Bu neticeyi Türk gençliğine emanet ediyorum!"* ifadesiyle Türk gençliğine bir sorumluluk olarak vermiştir.

Sorumluluk, ahlakın en önemli ilkelerinden biridir. Atatürk'ün de belirttiği gibi *"Ahlak kanununun temeli, ferdi mesuliyettir."*²⁵ Atatürk'ün söylev ve demeçlerine baktığımızda bu sorumluluğun iki yönü bulunduğu görülmektedir: Bunlardan birincisi, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nde belirttiği Cumhuriyetin korunup kollanmasıdır; *"Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk Cumhuriyeti'ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinedir."*²⁶ Çünkü Cumhuriyetin kurulmasına kolay ulaşılmamıştır. Atatürk bu Hitabe'sinde, Cumhuriyetimizin gelecekte karşılaşılabileceği olumsuz birtakım durumlar olabileceğine de dikkat çekerek Cumhuriyetin kıymetinin bilinmesi ve en olumsuz koşullarda bile ne pahasına olursa olsun vazife şuurundan uzaklaşmaması gerektiğini belirterek gençliğin, bu ulvi görevi başarısındaki gücünü, büyük Türk milletinden alacağını şu ölümsüz cümleleriyle ifade etmektedir: *"Ey Türk istikbalinin evladı! İşte bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen; Türk istiklal ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!"*²⁷

Atatürk, *"Bugün milletçe hedefimiz, en medeni milletlerin seviyesine ulaşmak, hatta bu seviyeyi aşmaktır. Bu asla imkânsız değildir. Türk'ün zekâsı, Türk'ün doğuştan vasıfları buna müsaittir. Yeter ki Türk milleti hedefini iyice seçsin ve bu hedefe ulaşmaya azmetsin."*²⁸ ifadesiyle Türk ulusuna ikinci önemli görevini vermiştir: Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırıp, sonra da aşmak. Bu iki görev, önemli bir ödev ahlakıdır. Atatürk'ün *"Ey yükselen yeni nesil! İstikbal sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk,*

onu yükseltecek ve devam ettirecek sizsiniz!”²⁹ sözleri karşısında Türk gençliği de onun verdiği bu ödev duygusuyla görevini layıkıyla yapacak asil güce ve bu güçle de hem Cumhuriyetimizin bekçisi olmaya hem de onu ileri uygarlık düzeyine ulaştıracak millî bilince sahiptir.

Bu **ödev bilincinin** önemli unsurlarından biri çalışma ahlakını tesis edebilmektir. Atatürk, diyor ki: *“Denebilir ki hiçbir şeye muhtaç değiliz, yalnız tek bir şeye çok ihtiyacımız vardır: Çalışkan olmak.”*³⁰ Onuncu Yıl Nutku’nda *“Geçen zamana göre daha çok çalışacağız. Bunda da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur. Çünkü Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti, millî birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü Türk milletinin ilerleme ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir.”*³¹ sözleriyle Türk ulusuna hitap eden Atatürk bir çalışma ahlakı oluşturmak istemekte ve bunun da ancak yöntemli ve programlı olabileceğini şu ifadeleriyle ortaya koymaktadır: *“Çalışmak gerçekte zahmetli değildir. Yalnız tutulan iş ile şahsın kabiliyetleri ve zevkleri arasında uygunluk olmalıdır.”*³², *“Neticesiz uğraşmak, çalışma sayılmaz. Hiçbir şey yapmamak yahut sonuçsuz, manasız şeyler yapmak, çalışma kanununa karşı büyük bir kabahattir.”*³³ Öyleyse yapmamız gereken, hepimizin üstün gayretle yöntemli ve devamlı çalışmayla ülkemizin kalkınmasını hızlandırmamızdır. Atatürk diyor ki: *“Türk! Övün, çalış, güven!”* Bizler, Atatürk’ün de belirttiği gibi çok çalışıp başararak geleceğe güvenle bakabiliriz ve bununla da övünebiliriz.

Çalışma ahlakına uygun hareket etmenin hem kişisel olarak bireye hem de ülkemizin kalkınmasına katkıları yadsınamaz. Hatta Atatürk’e göre çalışma, insanların sadece bedensel gelişiminde değil, ruhsal ve ahlaki gelişmelerinin sağlanmasında da çok önemlidir. *“Çalışma, insanların bedeni kuvvetlerini geliştirir ve hayat için gerekli olan şeyleri temin eder. Çalışmaksızın fikri gelişme ve ahlaki olgunlaşma da mümkün değildir.”*³⁴ Bu bedensel ve ahlaki gelişmeyi tamamlayan çalışma biçimlerinden biri de spordur. Atatürk bu konuda diyor ki: *“Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlaklı olanını severim.”*³⁵

Ahlaki erdemlerden olan yardımlaşma ve dayanışma, düşünce ve ahlak bakımından olgunlaşmış olmanın bir göstergesi olduğu kadar, millî birlik ve beraberliğin tesis edilmesinde de önemlidir. Yardımlaşma ve dayanışma, insandaki benlik

Yardımlaşma ve dayanışma, insandaki benlik duygusunu ortadan kaldırmak paylaşılmayı öğretir. Türk toplumu, özgeci bir anlayışa sahip olduğu için iyi günlerin yanında yangın, deprem, sel gibi doğal afetlerin yaşandığı zamanlarda da yardımlaşma ve dayanışma içinde hareket eder.

duygusunu ortadan kaldırarak paylaşmayı öğretir. Türk toplumu, özgeci bir anlayışa sahip olduğu için iyi günlerin yanında yangın, deprem, sel gibi doğal afetlerin yaşandığı zamanlarda da yardımlaşma ve dayanışma içinde hareket eder. Tarihimizde kurulan vakıflar, imaretler, hastaneler hep bu yardımlaşma ve dayanışmanın yansımalarıdır. Kurtuluş Savaşında da bu yardımlaşma en üst düzeyde gerçekleşmiştir. Türk milleti, bin bir yokluk ve sıkıntı içinde cephede düşmanla savaşan ve vatani için seve seve ölüme giden Mehmetçiklerimiz için az yiyerek ekmeğini, yemeğini; yırtık ve yamalı elbiselerle yetinerek, varsa yenilerini askerimiz giysin diye cepheye göndermiş ve o karanlık günlerden el birliğiyle çıkmıştır. Türk ordusu da bağrından çıktığı Türk milletinin her zaman en yakınında olmuştur. Ordumuz, hem vatanımızın ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü korumakta hem de her tür doğal afette yardıma ilk koşan kurum olmaktadır.

Bütün bu ahlaki değerleri göz önünde bulundurduğumuzda hepsinin Türk milletini bir üst değere yönelttiğini görmekteyiz ki bu da "vatanseverlik"tir.

Yardımlaşmada asıl olan, iyilikte yardımlaşmadır. İyi bir şey için yardımlaşmak iyi sonuçlar doğuracağı gibi, kötü bir şey için yardımlaşmak da kötü sonuçlar doğurmaktadır. Nitekim büyük Atatürk, iyilikte yardımlaşma hakkında şunları söylemektedir: *"Başkasına olan bir iyilik, bize de iyiliktir; başkasına olan kötülük, bize de kötülüktür. Bu sebeple iyiliği sevmek ve kötülükten kaçınmak lazımdır. Yaptığımız işler, etrafımızda sevinçler veya acılar hâlinde akisler uyandırır; bu hâl bize vicdan vazifeleri duyurur. Bağlılık, 'herkes kendi için' yeline, 'herkes, herkes için' düşüncesini koyar. Bu düşünce toplumsaldır, millîdir, geniş ve yüksek manasıyla*

insancıldır."³⁶

Bütün bu ahlaki değerleri göz önünde bulundurduğumuzda hepsinin Türk milletini bir üst değere yönelttiğini görmekteyiz ki bu da "vatanseverlik"tir. Türk milleti, vatanını her türlü kişisel gayenin, maddi çıkarın üzerinde tutarak ona kutsal ve madde üstü bir değer vermiştir. Vatani uğrunda hayatını feda edenler, şehit olarak isimlendirilmiştir. Şehitlerin yeri de "cennet"tir. Öyleyse vatanseverlik, kutsal bir sıfattır. Bu da milliyetçilikle anlam bulur.

Hiç kuşku yok ki Türk milletinin ahlaki değerleri, sadece burada anlatmaya çalıştıklarımızla sınırlandırılmaz. Milletimizin, kendine özgü ahlaki pek çok niteliği daha vardır. Biz burada sadece bazılarını yer vermeye çalıştık.

Tüm bunlar, bizi birbirimize bağlayan, millî birlik ve beraberlik duygularını geliştiren ve hepsinden önemlisi fedakârlık gerektiren erdemlerdir. Atatürk, Türk milleti için gece uyumamış, gündüz oturmamış yıllarca cepheden cepheye koşmuş, büyük fedakârlıklarla Türk milletini âdeta yeniden diriltmiştir. Hepsinden önemlisi, bütün bu fedakârlıklarıyla asla övünmemiş, büyük bir tevazu örneği göstererek

hiçbir zaman ben yaptım dememiş, her zaman Türk milletini ön planda görmüş ve milletimle beraber yaptık anlayışını sergilemiştir. Bu fedakârlıklar karşısında bize düşen görevlerden en önemlisi, vefalı olmak, Atatürk'ü tanımak ve onu anlamak, Atatürk'ün gösterdiği hedefler doğrultusunda çok çalışmak ve ülkemizi daha ileri götürmek olmalıdır. O, anlatıldıkça ve tanındıkça, ileri görüşlülüğü algılandıkça, değeri her geçen gün daha iyi anlaşılacaktır. Atatürk'e olan minnettarlığımızı, ona vefalı olarak, ülkemiz için yaptıklarını asla unutmuyarak, onun bizden istediği gibi çok çalışarak, ilkelerinden taviz vermeyerek ve onun yolundan giderek gösterebiliriz.

Bazı ahlaki erdemlerin geliştirilmesinde ve yaşatılmasında Atatürk'ün düşüncelerine yer verdiğim bu yazıya son verirken Çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ü saygı ve şükranla anarak manevi huzurunda saygıyla eğiliyorum.

¹ Bu metin, Mustafa Kemal Atatürk'ün doğumunun 125. yılı kutlamaları çerçevesinde Atatürk Üniversitesi tarafından düzenlenen panelde sunulmuştur.

² Kurktan, Amiran (2000), **Türk Milletinin Manevi Değerleri**, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, s. 5.

³ Kültürün değişik tanımları için bk. Kafesoğlu, İbrahim (2003), **Türk Millî Kültürü**, 23. Baskı, İstanbul: Ötügen Yayınları, s. 15 vd.; Ülken, Hilmi Ziya (2008), **Millet ve Tarih Şuuru**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, s. 9 vd.

⁴ Öner, Necati, "Kültür", **Felsefe Dünyası Dergisi**, Ankara 1991 s. 2. s.5

⁵ Kocatürk, Utkan (1999), **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, s. 219.

⁶ Afetinan (1971), **M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım**, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, s. 45.

⁷ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II**. 1997 Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: 1, s. 19-20.

⁸ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II**, s. 4.

⁹ Afetinan, (2000), **Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları**, Sadeleştirerek Yayına Hazırlayanlar: Ali Sevim-Azmi Süslü-M. Akif Tural Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, s. 30; **Atatürkçülük-Atatürkçü Düşünce Sistemi**, Hazırlayan: Genelkurmay Başkanlığı, Yayınlayan: Milli Eğitim Bakanlığı, 3. Kitap, İstanbul, 2001, s. 93-94.

¹⁰ **Atatürkçülük** 3. Kitap, s. 94.

¹¹ Afetinan, **Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları**, s. 30 - 31; **Atatürkçülük**, 3, s. 94.

¹² Kocatürk, age., s. 121.

¹³ Kocatürk, age., s. 122.

¹⁴ Arslan, Ahmet (2005), **Felsefeye Giriş**, 8. Baskı, Ankara: Adres Yayınları, s. 24.

- ¹⁵ Kocatürk, age., s. 265.
- ¹⁶ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I**, s. 420; Kocatürk, **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**, s. 332 - 333.
- ¹⁷ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II**, s. 176;
- ¹⁸ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I**, s. 340-341; Kocatürk, **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**, s. 333.
- ¹⁹ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II**, s. 34-35.
- ²⁰ Kemal, Yahya (1974), **Kendi Gök Kubbemiz**, İstanbul Fetih Cemiyeti 5. Baskı, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, s. 10.
- ²¹ Kocatürk, age., s. 351.
- ²² Kocatürk, age., s. 192.
- ²³ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II**, s. 279.
- ²⁴ Kocatürk, age., s. 212.
- ²⁵ Afetinan, M. **Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım**, s. 103.
- ²⁶ Mustafa Kemal Atatürk (1973), **Nutuk II**, 13. Baskı, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, s. 897-898.
- ²⁷ Atatürk, **Nutuk II**, s. 898.
- ²⁸ Kocatürk, age., s. 212.
- ²⁹ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II**, s. 188. Kocatürk, age., s. 192-193.
- ³⁰ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II**, s. 63.
- ³¹ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II**, s. 318.
- ³² Afetinan, **Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal'in El Yazıları**, s. 96.
- ³³ Afetinan, M. **Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım**, s. 67.
- ³⁴ Afetinan, M. **Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım**, s. 67.
- ³⁵ Kocatürk, age., s. 329.
- ³⁶ Afetinan, **Medenî Bilgiler Ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları**, s. 93-94.